

Burak Başkan: "DSÖ başarısız fakat gerekli bir kuruluş"

Koronavirüsün neden olduğu pandemi sürecinin sosyal hayattan eğitime, turizmden siyasete kadar her alanda gözle görülür etkileri oldu. Erzurum Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Burak Başkan, pandemi sürecinin küresel etkilerini ve DSÖ'nün pandemi yönetimini Intell4'a değerlendirdi...

Erzurum Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Burak Başkan, pandemi sürecinin küresel etkilerini Intell4'a değerlendirdi...

Türkiye-Hollanda stratejik ilişkileri
Yeni dünyada taraflar yeniden belirteniyor

"Kara mantar" kabusu büyüyor...

26/05/2021 07:45

Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 pandemi sürecindeki yönetimini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Dünya Sağlık Örgütü'nün COVID-19 küresel sağlık krizini doğru yönettiğini söylemek pek mümkün değil. DSÖ'nün öncelikli görevleri, belli bir bölgede ortaya çıkmış olan yerel bir salgın hakkında dünya kamuoyunu ivedilikle bilgilendirmek ve yerel salgın küresel bir

pandemiye dönüşmeden ülkelere almaları gereken tedbirler konusunda yol gösterici olmaktır. DSÖ dünya kamuoyunu ve bilhassa sağlık otoritelerini zamanında bilgilendirmeyi başaramadı. Tabii burada Çin'in dışı kapalı ve otoriter yapısının etkisini de göz ardı etmemek gerek.

Diğer taraftan virüsün bir ülkede yayılması için virüslü tek bir kişinin ülkeye giriş yapması yetiyor. Dolayısıyla ülkeler arası insan hareketliliğinin

kontrolü de pandemi yönetiminde hayati bir öneme sahip. Zaten 1907'de kurulan Uluslararası Halk Sağlığı Bürosu ve sonrasında Milletler Cemiyeti çatısı altında 1921'de kurulan Sağlık Komitesi'nin görevi de salgın hastalıkların yayılmasına sebep olan ticaret ve ulaşım gibi insan hareketliliklerini kontrol altına almaktı. DSÖ'nün COVID-19 sürecinde bu insan hareketliliğini yönetme konusunda başarılı olduğu söylenemez. Salgının ilk başlarında ülkeler arası insan hareketliliğini kısıtlamak ortaya çıkacak maliyetlerden dolayı uygulanamaz görünse de, sonrasında karşılaşılan maliyete bakıldığında doğru zamanda kısıtlamanın en kadar önemli olduğu anlaşıldı.

Diğer taraftan, DSÖ'nün sağlık meselesinin küresel boyuttaki yönetişimi için gerekli bir kuruluş olduğunun da altını çizmek gerekiyor. Burada yönetim yerine yönetişim kavramını özellikle kullanıyorum. Çünkü bu tür küresel meselelerin çözümü, farklı aktörlerin bir araya gelmesini ve karar alma süreçlerine ortak ve eşit katılımını gerektiriyor. Peki, nedir bu farklı aktörler? Başta devletler olmak üzere devlet dışı kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, meslek grupları, uzmanlar... İşte tam da bu noktada DSÖ'nün önemi ortaya çıkıyor. Çünkü DSÖ bu farklı aktörler arasında eşgüdümü sağlayacak, küresel sağlık yönetişimi süreçlerine liderlik edecek kuruluş. DSÖ'nün bir diğer önemli görevi de tüm ülkelerin sağlık alanındaki istatistiki verilerinin toplandığı ve işlendiği merkez olması. Bir anlamda DSÖ dünyanın sağlıkla ilgili bilgi deposu konumunda ve küresel çapta bu görevi yerine getirecek bir başka kuruluş yok.

Covid-19 sürecinin eşitsizlikleri beslediğini düşünüyor musunuz? Yoksa bu süreç küresel düzeyde adaletli bir şekilde yönetilebildi mi?

İnsanlık tarihinin pek çok kökleşmiş sorunu, ne yazık ki pandemi sürecinde daha da belirgin ve yıkıcı bir şekilde insanlığın karşısına çıktı. Bu sorunların en başında gelen ise hiç şüphesiz ki küresel eşitsizlik. Bazı coğrafyalardaki insanların hayatının diğer coğrafyalardaki insanların hayatından daha değerli olduğu görülüyor. Bunun en dikkat çeken örneğini aşı dağılımında görüyoruz. COVID-19 aşılarının üretiminin başlamasının ardından belirli ülkeler neredeyse piyasadaki tüm aşıları toplamaya çalıştılar. Diğer taraftan Afrika'da, Asya'da aşılamanın hiç başlamadığı ülkeler var. Gelecekte insanlar doğal olarak şartların daha iyi olduğu ülkelerde yaşamak için çabalayacaklardır. Dolayısıyla bu eşitsizlik hali, önümüzdeki küresel düzeydeki yeni göç dalgalarını tetikleyebilir.

Bir de işin ekonomik eşitsizlik boyutu var. Zenginlerin daha zengin, yoksulların daha da yoksul hale geldiği bir süreç yaşıyoruz. Hiçbir şey üretmeden paradan para kazanmanın oldukça kolay olduğu fakat aynı zamanda üretimin sekteye uğraması sebebiyle üretenlerin zarar ettiği bir dönemdeyiz. İş olanaklarının azalması ve pek çok sektörde hâlihazırdaki iş hacminin düşmesi sonucu fakirleşen geniş kitleler var.

Aynı durum ülkeler arası karşılaştırmalı ekonomik durum için de geçerli. Burada yapısal hegemonya kavramına da değinmemiz gerekiyor. Dünyada hâlihazırda var olan ekonomik düzen tüm dünya milletlerinin üzerinde bir yapısal hegemonya

kurmuştur. Yani insan eyleminin sınırları, halkların refaha ulaşma ihtimalleri ve ülkelerin ekonomik kalkınma ve gelişme anlamında kat edecekleri yol bu küresel ekonomik yapı tarafından belirlenmektedir. COVID-19 süreci ise söz konusu ekonomik yapıyı daha da belirleyici hale getirmiştir. Dolayısıyla pandemi sonrası dünya; özgürlük, eşitlik ve adalet değerleriyle yeniden inşa edilmelidir.

Dünya çapında pandemi yönetimine dair politikalara baktığımızda özellikle kadın liderlerin olduğu ülkelerin süreci daha iyi yönettiği görülüyor. Bu anlamda bir farklılık görüyor musunuz? Bu ülkelerin pandemi politikalarında öne çıkan unsurlar neler?

Kadın liderler tarafından yönetilen Almanya, Danimarka, Yeni Zelanda, Norveç, Finlandiya, İzlanda ve Tayvan gibi ülkelerin pandemi yönetimi konusunda başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Bu ülkelerin neden başarılı olduğuna baktığımızda da iki önemli nokta öne çıkıyor. Birincisi, istisnalar hariç bu ülkelerin büyük çoğunluğu sosyal demokrat siyasi partiler tarafından yönetiliyor. Bunlar içinde İskandinav ülkeleri zaten sosyal demokrasinin başarısı konusunda tüm dünyaya model oluşturabilecek ülkeler. Kapitalizm nasıl zenginlik yaratma ve teknolojik ilerlemeyi sağlama konusunda başarılıysa, sosyal demokrasi de bu zenginliği ve teknolojik imkânları toplumun geneline yayma konusunda başarılı.

Diğer taraftan Almanya ve Norveç gibi örnekler hâlihazırda her ne kadar muhafazakârlar tarafından yönetiliyor olsalar da bu ülkelerin tarihsel

süreçlerine bakıldığında yine diğer örneklerdeki gibi sosyal devletin çok güçlü olduğunu görüyoruz. Bu hem sağlık hizmetlerinin herkese eşit bir şekilde sunulmasını içeriyor hem de pandemi tedbirlerinden dolayı zarar görmüş insanlara yönelik önemli maddi destekleri kapsıyor.

Diğer taraftan bu ülkelerde güvenlik – özgürlük denkleminin de iyi kurulduğunu görüyoruz. Bu noktada güvenlik için alınan önlemler insanların yaşamını sürdürebilmesinin önünde bir engel olmamalı. Dahası devletlerin aldığı pandemi önlemlerinin birer tehdit değil, zorunlu ve gerekli önlemler olduğunun halka anlatılması çok önemli. Yani pandemi yönetiminde hedef kitlenin rızasını almak hayati bir öneme sahip. Bu noktada ülkelerin karar alıcılarının kullandığı siyaset dili ve üslup çok daha önemli hale geliyor. Söz konusu liderlere baktığımızda üslup konusunda örnek teşkil ettiklerini görüyoruz. Bir kere bu isimlerin hiçbirinde “ben yaptım oldu” anlayışı yok. Alacakları her tedbirden önce halkı bu konuda bilgilendiriyorlar. Elbette bu ülkelerde de Covid-19 tedbirlerinden rahatsız olan insanlar vardı. Ama diğer ülkelere göre bu sayının daha az olduğu söylenebilir.

COVID-19 tedbirleri ile birlikte her şey evden yapılmaya başlandı. Uzaktan eğitim, uzaktan çalışma... Sizce bu işin sonu nereye varır?

Pandeminin başından beri fiziksel dış mekânlarda bulunmama üzerine kurulu bir yeni düzen var. Eğitimi evden alıyoruz. Evden çalışıyoruz. Evden alışveriş yapıyoruz. Hatta evden konser izleyip müze geziyoruz. Tüm yaşamsal faaliyetlerimizi bir

bilgisayar ya da telefon ekranına sıkıştırılmış durumdayız. Bu yeni düzeni pandemi öncesinde başlayan dijitalleşme sürecinin varacağı nihai nokta olarak görenler var. Hatta bu düzeni olumlayarak geleceğin dünyasının tam olarak böyle olması gerektiğini savunanlar var. Unutulmamalı ki insanı insan yapan onun beşeri ilişkileridir. Eğitim, çalışma, alışveriş, kültür ve sanat faaliyetleri gibi insana dair her şey beşeri ilişkilerle ve karşılıklı etkileşimle anlam bulur. Elbette bunları sadece bir bilgisayar ekranına bakarak da yapabilirsiniz. Ama bu durumda pirimitif bir yapay zekâdan ne farkınızın olduğunu ortaya koymak durumunda kalırsınız.

Gelecekte her şeyin uzaktan ve çevrimiçi bir şekilde yapılacağından iştahla bahseden insanların tam olarak ne sebeple bu durumdan mutluluk duyduğunu anlayamıyorum. Gelecek için nasıl bir insan tahayyül ediyorlar? Hiçbir şey için evden çıkmayan, tüm dünyası oturduğu koltuk olan, dışarıdaki fiziksel ortamlarda yapacak hiçbir şeyi kalmayan, insan içine karışmayan asosyal ev robotları şeklinde bir insan mı? Gelecek bu şekilde olacaksa ben böyle bir gelecek istemiyorum.

Peki, bir akademisyen olarak uzaktan eğitimi meselesini nasıl değerlendirirsiniz?

Ben uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim kadar başarılı olabileceğini düşünmüyorum. En azından bugünkü teknolojik imkânlarla uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin yerini alması mümkün değil. Uzaktan eğitim olsa olsa yüz yüze eğitimi destekleyici bir role sahip olabilir. Fakat şu an için yüz yüze eğitimin yerini alamaz. Uzaktan

eğitimden en başta öğrencilerin kendisi şikâyetçi. Öğrencilerin büyük çoğunluğu çevrimiçi derslerin yüz yüze dersler kadar öğretici olmadığını söylüyor. Dijital bir ekrana bakarak bir şeyler öğrenmeye çalışmakla eğitimciyle karşılıklı iletişim kurarak öğrenmek çok farklı şeyler.

Dahası, üniversite ve üniversitelilik sadece derslerden ibaret de değil. Bir an için üniversite öğrenciliği yıllarımızı hatırlayalım. O yıllarda tüm kazanımlarımızı yalnızca formal dersler vasıtasıyla mı elde etmiştik? Üniversitenin bize kazandırdığı bakış açısı, görgü, kültür, dil ve söylem evde tek başına ders videoları izleyerek kazanılabilir mi?

Lisans diplomamı aldığım ODTÜ'deki 5 yılım hep üniversite kampüsündeki 4 numaralı öğrenci yurdunda geçti. Yurt odamı bir mühendis ve bir endüstri ürünleri tasarımcısıyla paylaşıyordum. Mühendis arkadaştan mühendis mantığını öğrendim. Tasarımcı arkadaşın ise bugünkü estetik anlayışımın oluşmasında büyük katkısı vardı. Bu tasarımcı arkadaş aynı zamanda bir rock müzik grubunda bas gitaristti. Bugün rock müziğe dair sahip olduğum kültürde onun etkisi mutlaka vardır. Bunun yanında neredeyse her bölümden arkadaşım vardı. Farklı alanlarda çok çeşitli öğrenci topluluklarında yer aldım. Hatta bir fikir dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptım. Bunları şu yüzden anlatıyorum: Üniversite, bizi yalnızca kendi alanınızla ilgili yetiştiren bir kurum değildir. Üniversite bizi her alanda yetiştirir. Bunun için de üniversitenin fiziksel mekânlarına, beşeri ilişkilerine ve sosyal faaliyetlerine ihtiyaç vardır.

Bugün uzaktan eğitim alan öğrenciler hep hayatı ıskalamaktan yakınıyorlar. Hayatı ıskalamakla

kastettikleri nedir bu öğrencilerin? Üniversite hayatını ıskalamak... Yani üniversitenin fiziksel mekânında üniversiteliliği yaşayamamayı kastediyorlar. Üniversite yılları insan hayatındaki en özel yıllardır ve uzaktan eğitimle heba edilmemelidir.

Aşı pasaportu uygulamalarının etkileri nasıl olur? Türkiye'yi nasıl etkiler?

Aşı pasaportu benim desteklediğim bir uygulama. Koronavirüsle mücadele için bedeller ödemiş olan hiçbir ülke, sorumsuz bir başka ülkenin ya da bu ülkelerdeki sorumsuz bireylerin cezasını çekmek istemez. Zaten bugün bulunduğumuz noktaya başta Çin olmak üzere belirli ülkelerin sorumsuzluğu sebebiyle gelmedik mi? Koronavirüs üzerine konuşulmasını yasaklayıp sanki böyle bir hastalık yokmuş gibi günlük yaşamı sürdüren ülkeler bile var. Bu noktada asıl eleştirilmesi gerekenler, aşı pasaportu talep eden ülkeler değil, pandemiyle mücadeleyi ciddiye almayan sorumsuz ülkelerdir. Maddi ve manevi olarak bedeller ödemiş ülkelerin kendilerini güven altına almak istemeleri gayet normal.

Bunu sadece ülkeler bazında da düşünmeyelim. COVID-19 tedbirleri başladığından beri hiçbir uyarıyı dikkate almayan, alt tarafı bir maske takmayı bile beceremeyen insanlar var. Aşı konusu da aynı. Evet, insanlar kendi bedenleri ve kendi sağlık durumları üzerinde mutlak bir egemenliğe sahipler. Fakat unutulmamalı ki her insan diğer insanlara karşı da sorumlu. Haklar ve özgürlükler her zaman sorumluluklarla birlikte vardır. Bütün sorumluluklarını reddeden bir hak ve özgürlük anlayışı olamaz.

Bu noktada aşı pasaportu talep eden ülkelerin de önemli bir sorumluluğu var. Aşılama konusunda ulusal sınırları içindeki herkese aşığı bedelsiz şekilde ulaştırmak ve sınırları dışında da yoksul ülkelerin aşılama süreçlerine destek olmak. İnsanlığın bu sorumluluğu, aşının ulaşmadığı hiçbir birey, grup ya da ülke kalmayana kadar devam edecektir. Aşı herkes için ulaşılabilir olmak zorundadır.

*INTELL 4 Strategy News
2021*